

Gert Stertmans historik om hur elektriciteten kom till bygden – Bro Bålsta.
Gert var journalist för Enköpingsposten, och drev länge ensam lokaldelen Mälarposten
Uppsatsen över lämnades till Börje Sandén i samband med högtidligheterna till minne av den
danska brigadens förläggning i Håtunaholm OCR och korrekturläst av B.Sandén 2007-02-14

Förhistorien till bildandet av elektriska distributionsföreningar skulle kunna inledas redan julmånaden 1882. Då pågick den elektriska utställningen i Paris. Trettio av Edisons vackra elektriska lampor lyste i världens första elektriska julgran med hjälp av en svensk-tillverkad dynamoelektrisk maskin. Samma år öppnades en elektrisk järnväg i Berlin. Tågets hastighet var 20 kilometer i timmen.

Här på hemmaplan fick invånarna nöja sig med att de skramlande vagnarna efter ångloken på linjen Stockholm-Bro-Bålsta-Enköping-Västerås detta år försågs med gardiner och hyllor för de resandes bagage. Tåget saknade såväl värme som belysning.

Elektricitetens antågande medförde att Sverige fick uppleva sin första energidebatt under 1890 till 1900-talet. Staten hade upptäckt att vattenkraften var en viktig tillgång och inledde ett processande med de privata vattenägarna. En procedur som Kronan drev mycket långsamt. Först 1901 var maktkampen om det då privatägda Trollhätte kraftverk avgjord i Högsta domstolen. Men det skulle dröja till 1906 innan Trollhättefallen var i statens händer. 1909 bildades Vattenfall som hade många arbetsamma och motiga år framför sig. Samtidigt med ett evigt processande om " det vita kolet" som vattenkraften benämndes, hade Vattenfall personal på turné i mellansverige för att förmå städer, företag och privata gårdsägare att satsa på elektrifiering. Genom att processandet gick så långsamt han flera privata kraftproducenter före.

1910 invigdes Trollhättan. Året därpå var Vattenfall i full gång i Porjus och 1912 övertog Vattenfall Södertälje kanal.

Älvkarleby kraftverk - Bro-Bålsta elverks kraftproducent genom alla tider - invigdes 1915. Den första abonnenten var Dannemora gruvor. Den första eldistributionsföreningen på landsbygden inom Älvkarleby krafverks distributionsområde bildades i januari 1915. Det var föreningen i Teda med bland annat Svinnegarn, Tillinge och Enköpings-Näs utanför Enköping.

I Pepparrottsstaden väcktes en motion om införande av elektrisk belysning redan 1891. Men det skulle dröja till 1895 innan elfrågan åter kom upp i stadsfullmäktige. Då i form av en begäran från Enköpings bryggeri och ångqvarns AB som skulle installera en dynamomaskin driven av bryggeriets ångmaskin. Om staden tecknade kontrakt för 20 år skulle bryggeriet svara för belysning å stadens gator för 3 000 kronor om året.

Den enda abonnent som anslöt sig var Apotekets läskedrycksfabrik. Bryggeriets tre hästars generator förbands med lufttrådar till läskedrycksfabrikens maskiner som drevs av en 1,5 hästars ackumulator.

1903 invigde Enköping ett acetylgasverk och kandelaberns fem lågor på Torget lyste klart och starkt. Vårfrukyrkan förbrukade 100 liter gas på fem minuter till en kostnad av fyra kronor per timme. Stadens 105 gaslyktor drog 1905 en kostnad av 41:76 per lykta och år. Drygt fyra kronor billigare per år än fotogenlyktorna.

1911 konstaterar stadsfullmäktige i Enköping att man har möjlighet att få elektrisk kraft från Älvkarlebyfallen om staden kan garantera en årlig förbrukning på minst 500 hästkrafter.

1914 gästas staden av ingenjör Carl Rossander från Elektriska pröfningsanstalten som gjort en utredning om att Enköping kan få ett elektricitetsverk i anslutning av statens kraftöverföring via en ledning med 80 000 volt från Älvkarleby. Samma år tar Enköping ett 40-årigt amorteringslån på 70 000 kronor för elnätet.

Kraftledningsbygget från Uppsala till Enköping gick undan. Järnställverksstolparna hopfogades på marken och restes med hjälp av hästar. Samtidigt hade Enköping gjort upp en plan för sitt elnät som blev 25 000 dyrare än beräknat. Men det skulle löna sig på grund av de höga kolpriserna ansåg staden där också en idé om elektrisk spårväg hade väckts. Sträckan Enköpings station till Torget skulle kunna tillryggaläggas på tre minuter. Men först fem år senare 1920 var frågan utredd. Den avslogs sedan man räknat ut att med en avgift på 25 öre per person så fordrades 833 resande per dag för att spårvägens ekonomi skulle gå ihop.

Den 4 oktober var en historisk dag i Enköping. För första gången strålade elektriskt ljus på stadens torg och gator. Kungsgatan hade försetts med 200-ljuslampor och övriga gator 100-ljuslampor. Fyra dagar senare beslutar sjukstugan i staden att inköpa elektrisk mangel och sågklinga. Samtidigt lanserar i annonser den elektriska dammsugaren LUX. 30 oktober fick Teda ström.

Redan i juni 1916 kan Enköpings kraftverk exportera elström Staden säljer elkraft till Sala via en 20 000 voltsledning.

Nu började Vattenfallstyrelsen också bearbeta socknarna utanför Enköping. En ingenjör Morgensen håll informationsmöte i en av slottssalarna på E.kolsund, hösten 1916. Intresset bland gårdsägarna i Husby Sjutolft, Kulla och Holm var stort med de drog sig för att börja då de ansåg den elektriska materialen uppdriven i priset.

Då hade ingenjör O Harder bättre lycka med sig. I juni 1916 hade han fått ihop prominenta personer i Häggeby och Håtuna för bildande av eldistributionsföreningar.

Under ledning av förvaltaren Herman Killander Skokloster bildades Häggeby eldistributionsförening u.p.a i Tjusta skola den 19 juni 1916. I den första styrelsen ingick godsägarna J. G. L Sterky Värsta, Bålsta, P.J.Högfeldt, Nyborg, Bålsta samt lantbrukarna K.G .Noren, Viksjö Häggeby och J.K.Rosling, Hassla Häggeby som ordinarie ledamöter. Suppleanter i styrelsen var lantbrukarna K.B.Malmsten Häggebylund, Häggeby, A.T Karlsson, Hassla, Häggeby och C.G.Gustafsson Viksjö Häggeby.

Häggebyföreningen var också först inom Bro-Bålsta elverks distributionsområde med att kopplas in på Vattenfalls nät från Älvkarleby. Den 21 september 1917 blev strömmen påkopplad. Föreningens lednings-nät för 1600 volt uppgick till 26 kilometer. I föreningen fanns tio högspänningsmotorer på sammanlagt 204 hästkrafter. Tjugofyra lågspänningsmotorer på sammanlagt 55 hästkrafter. Totalt 1650 ljuspunkter. Nu kunde medlemmarna glömma karbidlampor och osande fotogenlampor. Föreningen hade också 19 transformatorer om sammanlagt 59 kva.

Häggeby hade vid den här tidpunkten cirka 400 invånare. Den elektriskt odlade jorden uppgick till 1.500 hektar och föreningen hade lika många andelar. Drygt 12 öre per kwh betalades. Abonnerade effekten 1919 var 100 kw och den uttagna effekten 50 kw. Energiuttaget uppgick till 56.085 MWh och i energiavgifter erlade föreningen sammanlagt 7.237:65.

1927 var det dags att byta ut 135 av ledningsstolparna. Dessa levererades av de skogsägande medlemmarna till ett pris av 15 kronor styck. 1928 antogs ny taxa där avgiften blev 4 kronor per andel. Strömpris 10 öre månaderna september-april samt 5 öre månaderna maj-augusti. Föregångare till dagens nattaxa. Nyborgs kvarn erhöll i egenskap av storförbrukare ett pris av 9 öre per kvot under hela året. Föreningens bankskuld för anläggningen uttaxerades med ett belopp av 6 kronor per andel och år. Finstaholms gård erhöll viss rabatt på sina andelar i föreningen på grund av ett en del av åkerjorden var belägen på andra sidan sjön. För en ersättning av en krona per timme uppdrogs åt rustmästare E. Nyman att avläsa mätarna och justera klockorna. Montören E Almqvist tillerkändes att arvode på 300 kronor per år mot skyldighet att själv hålla sig med motorcykel ävensom försäkring, benzin, oljor och reparationer.

1930 anmälde föreningens dåvarande ordförande Herman Kilander att de båda transformatorstolparna vid Skokloster måste bytas ut. Styrelsen beslöt att under förutsättning att Skoklosters gård ensam bekostade uppförandet av tegelbyggnad för transformator med apparater skulle föreningen bekosta erforderlig montering och kablar. 1931 avsåg sig Kilander ordförandeskapet och ersattes av John Rosling. Hassla. En kontinuerlig ombyggnad av linjerna genomfördes under 30-talet. Förslagen utarbetades av ingenjör Rangford i samarbete med montör Almqvist. Rangford representerade Mälardalen län. el. länsför.

1932 beslöt styrelsen för Häggebyföreningen att stolparna skulle målas med röd ring samt förses med nummerplåtar. Bagarbolinjens koppartråd togs tillvara sedan linjen stått oanvänd i 15 år.

Sedan föreningen 1935 blivit ersättningsskyldig med sammanlagt 900 kronor minus avdrag för kött och hudar för två kor som dödats av en elledning beslöt man att undersöka möjligheterna att teckna försäkring.

1937 beslöt föreningen öppna postgiro. Taxan ändrades så att nya debiteringsenheter. Istället för att beräkna antalet lampor debiteras de som ej har jordbruk efter antalet rum där kök räknas som rum.

"Som ordföranden inköpt en räknatabell "Multidivi" å kronor 9.50 att användas vid uträkning av debiteringslängder beslöt styrelsen att den skulle betalas ur föreningens kassa. "Protokoll 29 april 1939.

1939 hade spänningsförhållandena på föreningens linjer börjat bli otillfredställande. I april 1940 beslutar dock styrelsen att på grund av kristiden och rådande förhållanden beslöt styrelsen tillsvidare bordlägga Älvkarleby kraftverks förslag angående omläggning från 1,5 till 3 kv-spänning i ledningarna.

1944 infördes 20 procents kristidstillägg på taxorna. 1945 sänktes tillägget till tio procent och utdebiterades till och med 1948.

Efter 17 år som föreningens ordförande avsåg John Rosling uppdraget och efterträddes av lantbrukare Ragnar Pettersson, Viksjö.

1948 ändrades tarifferna på nytt. En fast avgift på 6 kronor per mätare. Abonnemangsavgift 10 kronor för trefas och 5 kronor för enfasmätare. Energiavgiften per kilowattimme uppgick till 0.06 öre. Fasta abonnemang med subtraktionsmätare hade en fast avgift per kw och år med 75 kronor. Totalförbrukning per kilowatt-timme debiterades med 0.03 öre och överförbrukning med 0.06 öre.

För första gången sedan föreningens start slopades den årliga rabatten på 42 kronor till Finstaholms gård 1946.

Först 1950 ansåg styrelsen tiden mogen för att bygga om nätet och transformatorerna från 1,5 till 3 kilovolt enligt ett nytt förslag från Älvkarleby kraftverk. För utförande av arbetena antogs en offert från firma Almqvist & söner, Övergran. Föreningen tog ett lån på 700 000 kronor för finansiering av omläggningen.

Sedan 1949 gjorde styrelsen ett tillägg på räkningarna. Fem procents ränta debiterades från förfallodagen. Utebliven betalning tre månader efter förfallodagen resulterade i avstängning av strömmen.

1953 tecknades kontrakt för värme i Hägeby kyrka.

1957 gick föreningens ordförande Ragnar Pettersson ur tiden.

Han efterträddes på ordförandeposten av Rutger von Essen, Skokloster, som året därpå efterträddes av N.E. Norrman Finstaholm. Som föreståndare och kassaförvaltare anställdes 1958 inspektor G. Karlsson, Skokloster.

1960 visade en utredning att nätet måste rustas på nytt för att klara belastningstopparna. Kostnaderna beräknades till 150.000 kronor. Ordföranden ansåg att upprustningen kunde klaras utan taxehöjningar under en tioårsperiod. Styrelsen följde kraftverkets förslag om en taxehöjning och viss ombyggnad av nätet. Styrelsens ordförande G.E. Norrman ställde sin plats till förfogande men övertalades att stanna kvar på sin post.

I april 1962 fick föreningen en inbjudan av länsstyrelsen till ett möte i Bålsta om en tilltänkt sammanslagning av traktens elföreningar. Styrelsen beslöt uttala att föreningen även i fortsättningen ville utgöra ett separat företag. Om detta inte gick önskade föreningen sammangå med Håtunaföreningen.

Ökat effektbehov i Skokloster fick till följd att föreningen satsade på en omläggning till 10 kilovolt i Skokloster. Ett amorteringslån på 75 000 och en checkräkningskredit på 25 000 upptogs i bank 1965.

Föreningen fortsatte att streta emot en sammanslagning. Med retroaktiv verkan från 1 januari 1966 beslöt styrelsen att föreningen skulle övergå till propptaxa, vid ett sammanträde i Hägeby småskola i mars samma år.

1971 beslöt föreningen under ordförandeskap av Olle Gustafsson att samarbetsavtal skulle träffas med Bro-Bålsta elverk. Föreningen arbetar nu med exploateringen i Skokloster. Först 1976 beslutar styrelsen under ledning av Ulf Wollentz om ett förslag till fusionsavtal med Bro-Bålsta elverk.

Den 18 maj-78 höll Hägeby eldistributionsförening sin sista årsstämma i Hägebygården. Ulf Wollentz klubbslag förkunnade att föreningen sedan årsskiftet 1978 fusionerats med Bro-Bålsta elverk. Sedan föreningen till sist brandskattats på sin linjemontör fanns inga förutsättningar för att få förnyat koncessionstillstånd.

Efter Hägeby var Håtuna i tur att få sitt nät inkopplat. Det skedde den 20 november 1917. Föreningen bildades samma dag som Hägebyföreningen alltså den 19 juni 1916. Såväl Hägeby som Håtuna hann få elektrisk ström före municipalsamhället Grillby som kopplades in den 7 december 1917.

Under ledning av Askegreven Gustaf E: son Lewenhaupt samlades en skara representanter i Tjusta skola för bildande av föreningen. Ingenjör O Harder gav förslag till stadgar i 26 paragrafer vilka antogs.

I den första styrelsen ingick förutom Askegreven, lantbrukare Edv.Hedin Norränge, herr A Haglund Råby, byggraästare J Nyberg Frötuna, förvaltare Planting-Bergloo Negelstena .
Suppleanter : lantbrukare J. Johansson Killinge, agronom J Aspelin Håtunaholm och hemmansägare A Sundblad Helgesta. Som revisorer höll sig föreningen ned baron von Essen Signesberg och kommunalnämndsordföranden Joh.Hedin Råby.

Bland de första besluten var att försöka få koppar genom Kungl. Vattenfallstyrelsen.

För en kostnad av 122 750 kronor anlade föreningen ett nät som omfattade 32 kilometer högspänningsledningar. 1918 uttogs 80 kw av den abonnerade effekten på 100 kw. Den elektriskt odlade jorden uppgick till 2190 hektar fördelat på lika många andelar. Föreningen hade i sitt område 15 trefasmotorer på sammanlagt 321 hästkrafter, 19 enfasmotorer på sammanlagt 48.5 hästkrafter. Antalet lampor uppgick till 2.497. Den uttagna energin uppgick 1918 till 46.124 kW och i energiavgifter betalades 5.451:59. Uttaget och avgifter nästan fördubblades året därpå.

1919 blev det en fnurra på trån i styrelsen. Förvaltare Herman Kilander som var med och startade Hägeby föreningen var engagerad som räkenskapsförare i Håtunaföreningen. Johan Hedin en stridbar _ man vägrade i egenskap av revisor i föreningen att godkänna räkenskaperna för år 1918. Han hade skrivit under föreningens kassabok. Men detta hade skett under påtryckning av en styrelsemedlem - underförstått Askegreven. Följden blev att greven och förvaltare Kilander ställde sina platser till förfogande. Under ledning av lantbrukare Edwin Hedin i Norränge beslöt styrelsen att verkställa en grundlig revision. Askegreven ansåg dock att en sådan revision var emot föreningslagen och ville inte vara med och betala för den extra revisionen. Den utvisade flera brister i bokföringen. Först 1927 avskrev styrelsen en fordran på förre kassaförvaltaren på 605:79 till följd av den grundliga revisionen som dessutom kostade föreningen 1.100 kronor.

I dec 1920 beslöt föreningen teckna tilläggskontrakt med Vattenfallsstyrelsen om uppvärmning av Håtuna kyrka. I april 1921 beslöts att lampan vid Aske brygga skulle taxeras

efter tio kronor per år. Montör Wiklund beviljades cykelslitningsersättning med tio öre per kilometer vid utförande av föreningens arbeten.

En ansökan från Erikssunds gård 1921 om leverans av elektrisk energi avslogs av föreningen med motiveringen att Vattenfallsstyrelsens transformator i Tjusta skulle bli överbelastad.

1923 antogs Kålsta skola som ljusabonnet. Året därpå antogs Håtuna- och Håbo-Tibble ålderdomshem som ljusabonnet för ett pris av 25 öre per förbrukad kvot.

1924 tecknades kontrakt om en ny högspänningslinje mellan Håtunaholm till ett anrikningsverk vid Svarvarholmen. Abonnenten fick dock inte ta energi ur föreningens nät under den mörkare delen av dygnet. Med tanke på uppvärmningsbehovet av Håtuna kyrka fick anrikningsverket inte använda högspänningsmotorn under de tider som var uppsatta för kyrkans uppvärmning. Den nya linjen blev en dålig affär för föreningen. Den 2 augusti 1925 slog föreningen av strömmen då abonnenten trots anmaning inte betalat räkningarna. Skulden 855:70 avskrevs vid årssammanträdet 1927.

Samma år beslöt föreningen låta bekosta och framdraga erforderlig linje till lärarinnans bostad i Negelstena småskola. Då det för föreningens mätaravläsare R Carlsson var förenat med stora olägenheter att uttaga skjutsar för mätaravläsning från till föreningen anslutna gårdar i tur och ordning beslöt styrelsen att från 1 januari 1927 skulle föreningen bekosta erforderliga skjutsar med av folkskolläraren R Carlsson förhyrd bil.

1937 tecknades kontrakt med Folkets hus i Håtuna om belysningsledning.

1938 tecknades kontrakt med Håbo härad om framdragning av ström till en såganläggning på allmanningen. Kontrakt tecknades också för framdragning av elektrisk ledning till Skälsta gruva.

1945 redogjorde föreningens föreståndare Eds, Hedin för den planerade omläggningen av nätet till 3 000 volt. 1950 inleddes samarbete med V.Ryds-föreningen då föreningarna delade på en gemensam reparatör. Efter par år uppsades bekantskapen med reparatören. Föreningen lyckades engagera montören Nils Almqvist 1954.

Vid föreningens 50-årsjubileum 1966 fanns en ledamot som varit i föreningens ledning under alla verksamhetsår, nämligen Johan Hedin. Greve Carl von Essen hade varit vice ordförande i 35 år.

- Det är tack vare våra förfäders uppoffrande arbete, många gången utan ersättning som fusionsfrågan efter 1923-års förslag kunnat hänskjutas till 1978 framhöll Johan Hedin när föreningen höll fusionsfest på Sigtuna stadshotell.

- Vår kassör Stig Sundblads farfar var förste suppleant i 21 år då han efterträddes av sonen Eric Sundblad 1939. Den 27 april 1917 valdes Theodor Eriksson i Hållunda in i styrelsen. Han blev ordförande 1920 och var med vid alla sammanträden i 40 år. Säg sen att vi inte har anor i föreningen framhöll Johan Hedin vars farfar den 17/4 1917 vägrade styrelsen ansvarsfrihet och vars far varit i föreningens ledning i över 50 år. Den 1/:.1973: fusionerades: Håtuna eldistributionsförening med Bro-Bålsta elverk.

Bro-Lossa eldistributionsförening bildades den 10 november 1916 vid ett sammanträde på Bålsta gästgivaregård. Den 8 december 1918 blev föreningen anläggning inkopplad.

Föreningens första styrelse bestod av greve Johan Sparre Bro gård ordf. förvaltare A A-son Hullberg Säbyholm, artisten N.Tamm Kvistaberg, kyrkoherde G Elg Bro och slaktare J.Gustavsson Kockbacka. Suppleanter: Rektor C Cehlin, Säbyholm, ingenjör C A Tam Ådö samt kapten C Tauvon, Önsta.

Vid styrelsesammanträde i Bro kommunalrum den 21 februari 1918 konstaterar styrelsen att anledning till att man tidigare inte kunnat göra framställning om elektrifiering var att Vattenfall-styrelsen avrått byggande på grund av brist på koppar. Dagens sammanträde hade tillkommit på initiativ av rektor Sehlin och förvaltare Hullberg som representanter för Sunnerdahlska Stiftelsens nystartade hemsolor på Säbyholm. De föreslog styrelsen att tillfråga Vattenfallstyrelsen om det finns skäl att från Stäket dit ledning nu byggs kunde dra en ledning av järntråd i stället för koppartråd till den föreslagna transformatorstationen vid Vallby i Bro.

Sju dagar senare kunde ordföranden Johan Sparre informera om att skrivelse inkommit från Älfkarleby kraftverks distriktsförvaltning att Vattenfallstyrelsen åtager sig elektrisk energi till Bro elektriska distributionsförening. Som villkor för energileverans måste föreningen utom de vanliga energiavgifterna på minst 4.000 kronor också betala en engångsavgift, ett konjunkturtillägg på cirka 20 000 kronor om endast Broföreningen ansluter sig men till cirka 15.000 om även Kungsängens förening ansluter sig.

Rektor Sehlin upplyste att Vattenfallstyrelsen meddelat att för den händelse beslut icke fattades att antaga energileveransens villkor, elektrifieringen kunde bli uppskjuten till en okänd framtid. Anledningen var att cirka 100 föreningar redan är anmälda för att erhålla elektrisk energi isen att Vattenfallstyrelsen ansåg sig grund av tidigare avgivet löfte nu bör tillmötesgå Broföreningens framställning. Rektor Sehlin bad med instämmande av inspektor C Hjelmstedt Thoresta gård att få tillstyrka anläggningen. Föreningen beslöt enhälligt att antaga Vattenfallsstyrelsens erbjudande. Förvaltare Hullberg fick i uppdrag att höra med Övergrans distributionsförening om samköp av material för att erhålla billigare pris.

Vid styrelsesammanträde i mej 1913 skulle antalet andelar för Bro mejeri avgöras sedan man från Vattenfallsstyrelsen fått uppgift om kostnader för dragning av elkabel under järnvägen till Bro mejeri.

I augusti 1918 redogjorde förvaltare H Pettesson för föreningens ekonomiska ställning. Föreningen behövde uttaxera mer pengar men att föreningen kunde skaffa medel genom att realisera för mycket inkommen kuloledning och möjligen en del isolatorer. Styrelsen tillstyrkte försäljning.

Ordföranden greve Sparre ansåg vid sammanträdet att elektriskt ljus borde införas i kommunalrummet i Bro och meddelade att om kommunalstämman skulle vara av annan mening han själv skulle bekosta detsamma.

Den 10 mars 1919 beslutar styrelsen att ta ett lån på 150 000 kronor mot delägarnas borgen i förhållande till antalet andelar i föreningen.

Den 8 december 1918 fick Bro och Lossa elström. Den första utbyggnaden hade kostat 240

000 kronor eller 111:68 per andel. Högspänningsledningarnas längd uppgick till 27 kilometer. Föreningens 2.179 andelar 1919 omfattade 1.696 hektar. Anslutna till nätet var 39 transformatorer på sammanlagt 339 kva, en trefasmotor på 30 hästar samt 25 enfasmotorer på sammanlagt 254 hästkrafter. Belysningen omfattade 2.254 lampor. Dessutom fanns 16 värmeapparater på sammanlagt 11.47 kJ.

Den uttagna energin uppgick år 1919 35,008 MWh och i energiavgifter betalades 4.823:75. 1920 steg den summan till 13.223:75

Verksamheten i Bro-Lossaföreningen pågick till 1967 då den planerade stora expansionen av Bro samhälle framtvängde större satsningar. Tillsammans med föreningen i Kalmar bildades Bro-Bålsta elverk 1967. En frisk satsning där det första stora beslutet var att satsa på en utbyggnad av nätet till 20 000 volt. Under 1950-talet hade nätet byggts om till 6 000 volt vilket inte skulle räcka till för den förväntade expansionsvågen under 1970-talet. En period då invånarantalet i Upplands-Bro kommun tredubblades.

Övergran och Yttergran socknar inbegripet Bålsta tätort fick strömmen påslagen den 15 december 1918. Föreningen bildades vid ett sammanträde på Bålsta gästgiveri den 16 november 1916.

Efter många sorger och bedrävelser i de hårda tider som rådde kunde föreningen uppnå byggstart av nätet i april 1918. Utbyggnaden gick dock raskt. Den 15 till 24 december kopplades alla abonnenter successivt in på nätet. Några protokollsböcker från de första årens verksamhet finns inte tillgängliga. Men godsägare V E Silfverhjelms på Katrinedal och åtskilliga andra nedlade en stor kraft på att förverkliga föreningens önskemål.

När Brunna gård fick ström den 17 december inträffade ett med dåtidens ögon mycket dramatiskt intermezzo. En trådände från högspänningsledningen hade blivit liggande ovanpå en av faserna till gårdens lågspänningsnät. På grund av den fuktiga väderlek som rådde blev det överslag. Allting blev varmt, både järn, trä och sten berättar vittnen till händelsen. Det gick inte att lösgöra djuren i ladugården. De stod och skälvde av strömmen tills dessa man han sända bud till Bålsta för att få strömmen bruten. Risken för brand var uppenbar men den senaste tiden regn hade gjort trävirket i husen fuktigt.

Största kommunen på 20-talet var Övergran med cirka 1.000 invånare. Yttergran hade närmare 500 invånare varav drygt 300 var bosatta i Bålsta. Granföreningen hade 1919 en uppdelning på 2.320 andelar omfattande 2.250 hektar odlad jord. Totalkostnaden för den första utbyggnaden uppgick till 161 135 kronor vilket utgjorde 67 kronor per andel. Den uttagna energin år 1919 uppgick till 42.115 MWh och i energiavgifter betalades 5.111:73. Anslutna var 27 transformatorer på sammanlagt 114 kVa, 29 enfasmotorer på sammanlagt 343,5 hästar. Belysningen omfattade 2.174 lampor och dessutom var 12 värmeapparater på sammanlagt 3.61 kW anslutna.

Redan 1920 tecknades kontrakt för uppvärmning av Övergran kyrka med 30 kW vilka ingick i de 100 kW som föreningen abonnerade på.

Nätet byggdes successivt ut och justering av distributionsområdet gjordes med grannföreningen i Kalmar. Föreningen fusionerades samtidigt med Häggeby och Håtuna i

Bro-Bålsta elverk 1978.

Sist bildad, sist inkopplad och först fusionerad var den minsta föreningen Kalmar eldistributionsförening. Kalmar socken hade drygt 600 invånare när deras företrädare samlades på Bålsta gästgivargård den 10 november 1916. Men mötet under ledning av godsägare Ragnar Lindhe i Våppeby ledde bara till konstituering. Den 21 mars 1918 gjorde i stort sett samma personer ett nytt försök. Den här gången gick det bättre och i november samma år beslöt styrelsen att kontrakt skulle skrivas med firma Luth och Rosen om byggande av ledningsnätet. Styrelsen beslöt också att om föreningen skulle överta Bålsta annexförening från Grans elektriska eldistributionsförening samt dess ledningar så skulle Bålsta-föreningen själv ta ned ledningen från Gamla Bålsta till Gästgivaregården.

I december 1918 väddar styrelsen genom grosshandlar Hirsch till Älvkarleby kraftverk om att få det tilltänkta krigskonjunkturtillägget och minimiavgiften nedsatt så mycket som möjligt. Frågan om vem som skulle betala stolpkontaktorna sysselsatte styrelsen och revisorerna vid flera sammanträden. Det hela slutade med att föreningen skulle bekosta uppsättning av stolpkontakter vid de 20 största jordbruken.

I april 1919 beslöts att kraftledningen skulle byggas ut till Eneby då många där ville ingå i föreningen. Styrelsen beslöt också att arrendatorer av gårdar där ägaren inte ville dra in elektrisk kraft ägde rätt att använda elektrisk kraft till tröskning på arrendegården mot en avgift av fem kronor per hektar plus avgift för strömförbrukningen. Föreningen mottog också konsulterande hjälp från Sverige allm. lantbrukssällskap.

Vid ett extra sammanträde i maj 1919 beslöt föreningen att skriva nytt kontrakt med Luth & Rosen om utbyte av järntråden mot koppar.

Den 17 december 1919 var nätet så pass färdigbyggt att strömmen kunde påsläppas.

I januari 1920 erbjuder styrelsen som bestod av Ragnar Lindhé, J.Ekwall, Knut Strömbäck, K.Andersson och G.A Hellen Bålsta samhälle 6.125 kronor för deras elektriska anläggningar räknat från och med avgreningen till gästgivaregården och söder ut till herr E Mallmins villa. Vidare fordrade Kalmarföreningen tecknande av minst 130 andelar och att Bålstamedlemmarna skulle förbinda sig att vara nöjda med nuvarande järntrådsledningar så länge dessa i lag tillåtas.

Den 16 april 1920 beslutar styrelsen:

"- Då herr F Johansson i Viby var villig att åtaga sig skötseln och påpassningen av Kraftverkets transformator för föreningens räkning samt hålla rikstelefon tillgänglig fritt för föreningens räkning i Viby allt under 10 år, samt utan kostnad för föreningen överlämna transformatortomten till Kungl.Vattenfallstyrelsen enligt deras kontrakt med föreningen, allt mot en ersättning av 200 kronor per år under tio år beslöt styrelsen antaga detta."

Totalkostnaden för den första utbyggnaden gick på 115.000 kronor och tärde hårt på föreningens ekonomi. Kostnaden per andel uppgick till 93 kronor. Antalet andelar uppgick 1920 till 1.163 och föreningen omfattade 732 hektar odlad jord. Till nätet var anslutet 26 transformatorer på sammanlagt 191,3 hästar, 17 enfasmotorer på sammanlagt 162 hästkrafter samt 1.153 lampor och 13 värmeapparater på sammanlagt 5 kW. Abonnerade effekten var 60 kW och den uttagna effekten 43 kW. Den uttagna energin 1929 uppgick till 41.141 Piren och i

energiavgifter betalades 6.043:70. Föreningens totala lånesumma i Sparbanken i Enköping uppgick till 109 000 kronor. Föreningen hade också underhandlat med grannföreningarna om gemensamma tjänstemän, men avstyrkt då det inte visat sig bli fördelaktigt.

I juli 1921 antogs ett erbjudande från Granföreningen om gemensam montör-Nils Almqvist-mot att Kalmarföreningen betalade en fjärdedel i den redan inköpta motorcykeln. Även Häggeby är med.

Anna Fornstedt Bålsta uppväxt på Tammsvik berättar att Almqvist körde extra fort över isen när han trodde att den var för tunn för att bära motorcykeln.

1921 anslöt sig S.V.B-järnväg till Kalmarföreningen.

I maj 1922 hotar föreningen sätta firman AB Hagendal i konkurs om man sålde Bålsta magasinet utan att förbinda den nya ägaren att teckna 33 andelar i föreningen för att täcka föreningens krav på 4.204:90.

1934 anslöts Kalmar kyrka till elnätet. 1940 fick föreningen betala kolpristillägg med över 800 kronor.

Under 1950-talet byggdes nätet ut successivt 1967 bildade Kalmar-föreningen tillsammans med Bro-Lossaföreningen grunden till Bro-Bålsta elverk.

Föreningen av Vattenfall utkämpade många surdegår och bataljer. Under början av 1920-talet var det stor oro i föreningarna över strömpriset. Många ansåg Vattenfall för dyr jämfört med enskilda kraftägare som kunde erbjuda betydligt billigare strömpriser.

En som såg framtiden i den elektriska kraften av Enköpings uppfinnare J. P. Johans son. Skiftnyckeln vara bara en av hans många uppfinningar. 1918 startade han en elektrisk firma i sin fastighet i Enköping – Triplex - J.P Johansson fick patent på bland annat en elektrisk armaturhållare och 1920 på en apparat för uppsamlade av elektriska ledningskablar. Den första sladdvindan hade sett dagens ljus.

1919 diskuterades mycket bland invånarna i Enabygden om man skulle satsa på elektrisk energi som värmekälla. Kostnaden för abonnemang uppskattades ställa sig lika höga som eldning med prima björkved om man tog hänsyn till att vid vedeldning minst 50 procent av värmen försvann via skorstenen och på annat sätt.

I Västerås hade man varit förutseende att komplettera med ett ångkraftverk som gjorde stor nytta när det var vattenbrist i Dalälven. 1927 drabbades sekundärstationen i Enköping av en våldsamt brand till följd av ett blixtnedslag.

1967 blev ett märkesår inom eldistributionen då Bro-Bålsta elverk drog igång byggandet av ett helt nytt nät för 20 000 volt. För att klara ledningsdragningen till de nya bostadsområden som med stor spridning växte upp i Bålsta tvingades elverket

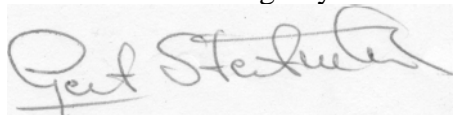
18

bygga luftledning som gjorde nätet mycket känsligt för avbrott. Elverket tvingades också låna till 40 procent av investeringskostnaderna för det nya nätet i Håbo och Bro.

1967 levererade Bro-Bålsta elverk 16 milj kwh, 1970 36 milj.1h, 1971 50 milj kwh, 1983 152 milj kwh, 1984 198 milj kwh, 1986 234 milj kwh.

1971 var den nya sekundärstationen vid Draget på 70 000 voltsnätet klar för drift.

Sen har elverket tagit sina nya fastighet i bruk där förrådet nu byggts ut. Framtiden pekar på fortsatt expansion trots kraven på återhållsamhet med elförbrukningen. På önskelistan står ytterligare en sekundärstation. På sikt kan vi också tänka oss mer ingående samarbete med grannarna i Upplands-Bro energi. Ja kanske till och med en fusion. På drygt 70 år händer ofantligt mycke.

A handwritten signature in black ink on a light background. The signature is written in a cursive style and appears to read "Geert Stertman".